

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο Γ΄.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν τῷ προτέρῳ τεύχει δημοσιευθέντων περὶ τοῦ μακαρίτου αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ΄ ἐκ μακρᾶς καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης, δημοσιευθεῖσιν ἐν τῷ «Ἡμερησίῳ Τηλεγράφη» τοῦ Λονδίνου, ἐραυρίζομεθα τὰ ἐξῆς :

Ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβιτς Ρωμανῶφ, λέγει ὁ φιλόσοφος ἀρθρογράφος, εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις ψυχολογικοῦ αἰνίγματος, ἀνάγκη δὲ ἰδιαιτέρου μέτρου, ἵνα κριθῇ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ. Καὶ δὲν ὑπῆρχε μὲν ἐκρυθμὸν τι ἡ νοσηρὸν ἐν τῷ χαρακτήρι τούτῳ, ἀλλ' ὀλόκληρος ὁ μηχανισμὸς τοῦ ἠθικοῦ ὄντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ΄, οἱ τρόποι τοῦ νοεῖν καὶ τοῦ λέγειν, αἱ ἰδέαι αὐτοῦ περὶ ζωῆς καὶ καθήκοντος, αἱ ἐλπίδες, οἱ φόβοι καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ εἶχον τὰς κυριωτέρας ρίζας αὐτῶν ἐν ψυχολογίᾳ ἰδιαζούσῃ τοῖς Σλαύοις, τὴν ὁποῖαν οἱ δυτικοὶ Εὐρωπαῖοι δυσκόλως δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν. Ὁ γνήσιος Ρῶσος εἶναι ὁ ζῶν κρῖκος, ὁ συνδέων ἀδιαλλάκτους κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντιφάσεις. Ὅ,τι εἶναι λογικὸν παρ' αὐτῷ, φαίνεται ἀτοπώτατον παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις· ὅ,τι ἐκεῖνος ὀνομάζει πνευματικὴν ἁρμονίαν, ὁ Εὐρωπαῖος τείνει πολλάκις νὰ καλέσῃ παραφωνίαν ἀφόρητον. Διότι ἡ ψυχολογία, καθὼς ἡ μουσική, εἶναι ἐθνικὴ, καὶ ὁ νῦν τσάρος εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις παντὸς ὅ,τι εἶναι οὐσιωδῶς χαρακτηριστικὸν τοῦ λαοῦ του. Ἐντεῦθεν αἱ ἀντιφατικαὶ ἐκθέσεις, αἱ κυκλοφορήσασαι περὶ αὐτοῦ διαρκῶς ἀφ' ὅτου ἀνέβη τὸν θρόνον τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Ἀφ' ἐνὸς περιεγράφετο ὡς εἶδος πεφωτισμένου ἀγροτικού εὐπατρίδου· ἀφ' ἑτέρου ὡς σκληρὸς καὶ αὐθαίρετος δεσπότης. Δημοσιογράφοι τινὲς ζωγραφοῦσιν αὐτὸν ὡς ἀδιάλλακτον, φιλύποτον, ἀγέρωχον· ἄλλοι ὡς πρῶτον, φιλάνθρωπον, πιστὸν καὶ εὐπρόσιτον εἰς τὸν ταπεινότητα τῶν ὑπηκόων του. Πολλοὶ θαυμάζουσι τὸ σπάνιον προσωπικὸν θάρρος του· τινὲς οἰκτεῖρουσι τὴν ἠθικὴν καὶ σωματικὴν δειλίαν του. Πράγματι, ὑπάρχει μέτρον τι, δι' οὗ ὅλα αἱ πράξεις του φαίνονται καταληπταί, φυσικαί, ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀπορρέουσαι, ἐν κέντρῳ ἐχούσαι σκοπούμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ πάσαι αἱ γραμμαὶ τῆς διαγωγῆς του εἶναι ὀλοστρογγυλοὶ κύκλοι. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πρέπει νὰ κριθῇ ὁ βίος καὶ ἡ διαγωγή του.

Εἰς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τῆς φύσεως ἐθεώρει καὶ ἐμέτρει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα ἀπὸ σκοπιᾶς κοινῆς αὐτῷ καὶ τοῖς εὐπαιδεύτοις ὑπηκόοις του. Αἱ σκέψεις του ἦσαν ἄρα ταρχαδῶς εὐπαρησίαστοι, σκανδαλωδῶς ἐλευθεριάζουσαι καὶ ὑπερβολικῶς ἀκριβοδίκαιαι. Ἀνεγίνωσκεν ἀπλήστως τὰς φιλελευθέρους ἐφημερίδας, πολλάκις ἀνελάμβανε νὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων καὶ ἐπετύγχανε τὴν θεραπείαν. Ἐπὶ ἔτη ἐπροστάτευε τὸν Κραγιένσκην, τὸν ἐκδότην τῆς περιφημοῦ ποτὲ «Γολός». Βραδύτερον, ὅτε ἀνέλαβεν αὐτὸς τὰς ἡγίας τοῦ

κράτους, τοσοῦτον μετέβαλε τακτικὴν, ὥστε ἐφαίνετο σχεδὸν ἀπίστευτον ὅτι ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Γ΄ ἦτο ὁ αὐτὸς τῷ διαδόχῳ Ἀλεξάνδρῳ Ἀλεξάνδροβιτς ἀνθρωπος.

Καὶ ἐδῶ τὸ πνεῦμα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀνακαλύπτει ἀπλῶς ρῆγμα εἰς τὴν λογικὴν συνέχειαν, καὶ δὲν εὐρίσκει δεσμὸν μεταξὺ τῶν δύο σταδίων τῆς ἐξελιξέως τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου. Κατ' ἀλήθειαν ὁμως αἱ πράξεις τοῦ τσάρου ἦσαν τόσον φυσικαί, καταληπταί καὶ ἐξ ἀγαθῆς ἀπορρέουσαι προαιρέσεως ὅσον καὶ αἱ τοῦ τσάρεβιτς· διότι ὁ δρᾶστης ἔμενεν ὁ αὐτός. Ἄλλοι εὐρωπαῖοι ἠγεμόνες δύνανται νὰ ἐκφωνῶσι πειστικούς λόγους περὶ θεοῦ δικαίου· ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὁ Γ΄ ἐπίστευεν εἰς αὐτό.

Καὶ ἡ πίστις του ἐξετόπισεν ὄρη ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἀντιδράσεως. Καθὼς οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ ὑποστηρίζουσι ὅτι ἀνθρωπος, ὅστις ἐχειροτονήθη νομίμως παρ' ἐπισκόπου, λαμβάνει ἀνεξίτηλον σφραγίδα ἐπὶ τῆς ψυχῆς του, οὕτως ὁ τσάρος ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ τελετὴ τῆς στέψεως ἔχει ἱερὸν χαρακτήρα καὶ ὑποβάλλει τὸν στεφόμενον ὑπὸ τὴν ἰδιάζουσαν προστασίαν τῆς Θεῆς Προνοίας. Γίνεται αὐτοδικαίως ὁ θρησκευτικὸς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ πολιτικὸς σατράπης τοῦ Θεοῦ. Περὶ συνεπειῶν καὶ σχολίων δύναται ν' ἀφροντιστῇ. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς τοιαύτης θεοκρατίας εἶναι τὸ νὰ συντελῇ εἰς τὴν εὐεξίαν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων τοῦ λαοῦ πρωτίστως ὁμως τῶν ψυχῶν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβιτς, ἀσπασθεὶς τὸ δόγμα τοῦτο, δὲν ὤκνησε νὰ συναγάγῃ τὰ πρακτικὰ συμπεράσματα. Τοῦτο ἐξῆγει τὰ σύντονα μέτρα, ὧν ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἐκρωσιμὸν τῶν βαλτικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Δορπάτης, πρὸς ἐκρίωσιν τῆς πολωνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ πολωνικοῦ ἔθνομαι ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ρωμαιοκαθολικούς, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς βουδιστάς, τοὺς Τατάρους καὶ τοὺς Στουνδιστάς συμπεριφορᾶς. Ὅταν ὁ Θεὸς ἡγήται τῆς ὁδοῦ, οἱ ἀνθρωποὶ δὲν πρέπει νὰ ὀκνώσι ν' ἀκολουθήσωσιν.

Ἡ σωματικὴ κατασκευὴ τοῦ τσάρου ἦτο ἐξαιρετικῶς ρωμαλέα. Ἐκαμπτε καὶ ἔθραυε σιδηροῦς μοχλοὺς διὰ τῶν χειρῶν, κατέρριπτε κορμούς δένδρων, ἐρρήγνυε θύρας, ἤγειρε μεγάλα βάρη καὶ ἐπραττεν ἀρετὰ, ὥστε εὐλόγως νὰ καυχᾶται ὅτι ἦτο ὁ ῥώσος Σαμφών. Ἀλλὰ τὸ παρωνύμιον, τὸ ὁποῖον προσήθη αὐτῷ, καίπερ ἐξ ἴσου ἐνδεικτικὸν ῥώμης, περιλαμβάνει καὶ ἄλλας σωματικὰς ιδιότητας, οἷον τὸ εὐθυτενὲς τοῦ ἀναστήματος, τὸ ἄκχμπτον τοῦ βαδίσματος καὶ τὸ ὀγκῶδες τῆς κεφαλῆς. Ταῦρος ἦτο τὸ ὑποκοριστικὸν τῆς οἰκειότητος, διὰ τοῦ ὁποῦο συνειθίζε νὰ καλῇ αὐτὸν ὁ πατήρ του. Ἡ ὑπεροψία, ἡ δυσπιστία καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη εἶναι ἐκ τῶν ἰδιοτήτων, τῶν ἀποδομιμένων αὐτῷ σχεδὸν παγκοσμίως· ἀλλὰ πράγματι δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ θεωρήσῃ τις τὴν πρώτην ὡς φυσικὴν αὐτοῦ ιδιότητα, καὶ νὰ μὴ σχετίσῃ τὰς ἄλλας δύο μετὰ τῆς ἐπιφυλακτικότητος, ἥτις ἐμπρέπει εἰς εὐσυνειδητὸν ἀπόλυτον ἄρχοντα, καὶ μετὰ τῆς σταθερότητος, ἥτις πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Κυρίου.

Ἦτο πάντοτε ἐτοιμὸς νὰ συναντηθῆται παντὸς ἔργου, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ γείνη. Πολλάκις ἐφάνη πρόθυμος νὰ

βοηθήση τούς κηπουρούς, νὰ προλάβῃ τούς σταυλίτας, ν' ἀμιλληθῇ πρὸς τὸν ὑλοτόμον καὶ νὰ ὑπερακοντίσῃ τὸν χιονοκαθαριστήν. Ἄλλὰ τὸ σύνθηρες ἔργον του ὑπῆρξε νὰ κόπῃ τὰ δένδρα, νὰ πριονίζῃ εἰς σκινίδας καὶ νὰ ροκανίζῃ αὐτὰ διὰ τὸν λεπτοεργὸν ἢ ἄλλως νὰ τὰ σχίζῃ ὡς καυσόξυλα. Ἐν καιρῷ χειμῶνος πολλάκις ἔτυχε νὰ περιδληθῇ βραχὺν χιτῶνα, νὰ σαρώσῃ ὅλην τὴν χιόνα, τὴν καλύπτουσιν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς παρόδους τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἂν ὁ καιρὸς ἐπέτρεπε, νὰ μετακομίσῃ αὐτὴν δι' ἀμαξίου μακρὰν ἐν τῇ περιχώρῳ. Τὰ ἐπίσημα χρέη του ἦσαν κοπιώδη. Εἶχε στήλας ὅλας οὐκαζίων καὶ διαταγμάτων ν' ἀνγνωσῇ καὶ ὑπογράψῃ καὶ πλείστας ἐπιστολάς καὶ ἀναφορὰς εἰς τὰς ὁποίας ν' ἀπαντήσῃ καὶ πάντοτε ἔγραφε καὶ σχόλια εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ ἰδιοχειρῶς, μετὰ ζωηρὰς μερίμνης ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἐδίδεν ἀκροάσεις εἰς τούς ὑπουργοὺς του, ἤκουε καὶ συνεζήτει τὰς ἐκθέσεις τῶν καὶ προσεπάθει νὰ εἰσδύῃ διὰ τοῦ βλέμματός εἰς τὰς προόδους αὐτῶν. Ἐλάμβανε γινῶσιν τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ ἔξω κόσμῳ ἐκ δύο διαφόρων πηγῶν. Ἡ μία ἦν ὁ στρατηγὸς Τσέρεβιν, ὁ φυγαγωγὸς τοῦ τσάρου, τοῦ ὁποίου αἱ περίεργοι ἱστορίαι περὶ τῶν συμβάντων καὶ ἀτυχημάτων τῶν ἠθοποιῶν, τῶν δρώντων ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας, ἐνδιέφερον καὶ ἔτερον τὸν μονάρχην, γνωρίζοντά νὰ ἐκτιμᾷ τὰ χρήσιμα. Ἡ ἄλλη ἦτο ἡ καλουμένη *Ἀυτοκρατορικὴ Ἐπιθεώρησις*, ἣτις ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Εἶναι δὲ ἡ *Ἐπιθεώρησις* αὕτη χειρόγραφος συλλογὴ ἀποσπασμάτων τῶν κυριωτέρων ἐφημερίδων, τῶν τε ρωσικῶν καὶ τῶν ξένων. Γράφονται ταῦτα εἰς δύο τετράδια πάντοτε ἐπὶ λεπτοτάτου χάρτου καὶ λίαν εὐανάγνωστα καὶ ὑποβάλλονται εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐπιούσαν τῆς ἡμέρας τῆς χρονολογίας αὐτῶν. Ἐνίοτε διεξήρχετο αὐτῷ ὁ ἴδιος, ἄλλ' ἐν γένει ἄφηνε ν' ἀναγινώσκωνται ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ τῆς ὑπηρεσίας.

Ἐξέτιμα καὶ ὑπεστήριξε τὸ δράμα, ἡγάπα δὲ τὸ μελόδραμα. Ἦτο ἰδιαζόντως εὐαίσθητος εἰς τὴν καταπραϊντικὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς· καίτοι δὲ ἐξεδήλου προτίμησιν πρὸς τὰ σεμνότερα εἶδη, δὲν ἦτο ἐνθουσιώδης θαυμαστῆς τῶν νεωτέρων συνθέσεων τοῦ Βάγνερ. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν τέχνην ἐν τοσούτῳ ἦτο μᾶλλον κλίσις ἢ στοργή· ἄλλ' ἡ ὀρθὴ καλαισθησία, τὴν ὁποίαν αἰεποτε ἀνέπτυξεν εἰς ὅσας εἰκόνας ἠγόρασεν, μαρτυρεῖ τὸν εἰδῶτα νὰ ἐκτιμῆσῃ κριτικὸν ὅσον καὶ τὸν μεγαλόδωρον Μαικίηναν. Χαίρων πάντοτε νὰ περιθάλλῃ τοὺς ρώσους τεχνίτας σπανίως κατέλιπε τὴν ἐνιαύσιον ἐκθεσιν εἰκόνων ἐν Πετροπόλει, χωρὶς ν' ἀγοράσῃ τὰ ἀριστα δύο ἢ τρία ἐκθέματα. Ὁμοίως ἡγάπα τὴν φιλολογίαν, ἀνέγνωσε δὲ μέγα μέρος μυθιστορημάτων, ρωσικῶν καὶ ξένων, ἐκ τῶν πρώτων προτίμων τὰ τοῦ κόμητος Τολστόη.

Πρὸς τὴν ἐπιστήμην διεκείτο ψυχρότερον· ἡ ἱστορία ὅμως καὶ μάλιστα ἡ ρωσικὴ, ὅταν εἶναι κεχρωματισμένη ὑπὸ τοῦ χρωστήρος ἐνὸς Ρίπεν ἢ δεδραματοποιημένη διὰ τῆς γραφίδος τοῦ Ἀλεξίου Τολστόη, εἶχεν ἰσχυρὰ

θέλγητρα παρὰ τῷ μονάρχῃ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνειρον ἦτο ν' ἀνασυστήσῃ τὸ πνεῦμα, ἂν μὴ τὴν μορφήν, τοῦ παρελθόντος. Ἀφ' οὗτου ἠκροᾶτο τὰ περισπούδαστα μαθήματα τοῦ παιδωγωγοῦ του Σολοβιέφ, ἀπέκτισε κλίσιν πρὸς τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας. Ἦτο πρόεδρος ἐπιλέκτου ἱστορικῆς ἐταιρίας, ἕκαστον μέλος τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ εἶναι αὐλικὸν ὅσον καὶ σχολικόν· καὶ συνεκάλει συνεδριάσεις εἰς τὸ ἀνάκτορον Ἀνισκῶφ πεντάκις ἢ ἑξάκις τοῦ ἔτους· ἐκεῖ δὲ κατελάμβανε τὴν προεδρικὴν ἔδραν, ἐποιεῖτο συγγὴν χρῆσιν τοῦ κώδωνος, ἠκροᾶτο ἐπιμελῶς καὶ συνεζήτει ἐνθέρμως τὰ ὑπομνήματα, τὰ ἀναγιγνωσκόμενα ὑπὸ τῶν ἐταίρων, καὶ ἐν γένει ὑπέθαλπε τὰς ἀθροῦβους ἐρεῦνας εἰς τὸ ἀκίνδυνον ἢ διδακτικὸν παρελθόν.

Χάριν τῶν ἱστορικῶν μαθημάτων μᾶλλον ἢ διὰ τὸ ἐξαιρετόν τῆς ἠθοποιίας, πολλάκις ἐπεσκέπτετο καὶ πάντοτε ὑπεστήριζε τὰς ἰδιαίτερας θεατρικὰς παραστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας τινὰ ἐκ τῶν συγγινητικωτέρων ἐπεισοδίων τῶν περιφημοτέρων ἀνδρῶν περιεγράφοντο ἢ εἰκονίζοντο. Οὕτω πολλὰ ἐκ τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων μελῶν τῆς ἀνωτάτης ἀριστοκρατίας παρίσταντο καθ' ἕκαστον χειμῶνα δύο ἢ τρία δράματα, ὡς τὸν «Θάνατον Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ». Πλὴν ἄλλων ὁ κόμης Σερεμέτιεφ καὶ ὁ πρίγκιψ Βολκόνσκις μετεῖχον τῶν ἰδιαίτερων τούτων παραστάσεων, καὶ ὁ τσάρος ἤρχετο ἀπαξ τὸ μάλιστα διὰ νὰ ἴδῃ τὸ δράμα ἐκτελούμενον καὶ συγχαρῇ τὸν ὄργανωτὴν καὶ τοὺς ἐρασιτέχνους. Ἀφ' ἐτέρου ἐλυπήθη εἰς τὸ ἄκρον μαθῶν ὅτι τοῦ Λέοντος Τολστόη τὸ δράμα: «Ὁ κύριος τοῦ σκότους» ἐδιδάχθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ ὑψηλῆς καταγωγῆς κυριῶν καὶ ἐρωτοτρόπων κυριῶν, οἵτινες εὗρον νοσηρὰν ἡδονὴν εἰς τὸ νὰ μετέλθωσι τὴν βαναύσως γραφικὴν γλώσσαν καὶ νὰ ἐκθέσωσι τὰς κυνικῶς ἀνειμένας σκέψεις τινῶν τῶν χωρικῶν, τῶν προσώπων τοῦ δράματος. Ἄλλ' εὐθὺς ὡς ἐπληροσορήθη ὅτι αἱ εἰκόνες τῶν ὠραίων ἐκείνων υποκριτῶν ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰ παράθυρα φωτογράφου τινὸς μετὰ τῶν χωρικῶν ἐνδυμασιῶν τῶν, αἱ εἰκόνες ἀφῆρθησαν, ὁ φωτογράφος ἐτιμωρήθη καὶ ἡ παράστασις ἐπαυσε.

Ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ἐπίστευεν ἀκράδαντως εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ ἀληθὴς χριστιανωσύνη συνίσταται ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ καὶ ὅτι οὐσιώδες μέρος τῆς ἀποστολῆς του ἦτο νὰ ἐπιστρέψῃ ὅλους τοὺς ὑπηκόους του εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ. Τούτου ἕνεκα, ὅτε ἤκουσε παράπανα περὶ τοῦ βιαίου προσηλυτισμοῦ τῶν Βουδδιστῶν διὰ τοῦ ἐπισκόπου Βενιαμίν, τῷ 1891, μειδιάσας εἶπεν: «Αὐτοὶ οἱ πρόγονοί μας εἰσῆχθησαν εἰς τὴν μάνδραν κατὰ τρόπον πολὺ ὀλιγώτερον περιποιητικόν· καὶ ὅμως ἡμεῖς, τὰ τέκνα των, δὲν εὗρομεν μέχρι τοῦδε λόγον διὰ νὰ λυπηθῶμεν διὰ τοῦτο». Ἡ ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων ὅμως οὐδεμίαν προὔξενει αὐτῷ αἰσθησιν. Δὲν ἐπίστευεν εἰς τὸ πραγματικὸν της. Διὰ τοῦτο δὲν ἡγάπα νὰ ἔχῃ βαπτισθέντας Ἰσραηλίτας εἰς θέσεις ἐμπιστευτικὰς.

Ἦτο ἀντισημίτης ἐκ τῶν ἀδιαλλακτοτάτων. Ἡ τελευταία ἐκφρασις αὐτοῦ περὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ ζητήματος ἐξηνέχθη ἀρχομένου τοῦ παρόντος ἔτους, ὅτε ἀνεγίνωσκεν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ περιφύμου

σχεδίου τῆς ἐξόδου, δι' οὗ ἔμελλον νὰ μεταικήσωσιν οἱ Ἑβραῖοι ὑπήκοοι του εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν: «Ἄνωφελές εἶναι, εἶπε, νὰ ἐπιστρέψωμεν αὐτοὺς εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἐπικίνδυνον νὰ τοὺς ἀφήσωμεν ἐλευθέρους μεταξὺ τῶν ὑπήκων μου καὶ ἄπελπι νὰ τοὺς ἐπιβιβάσωμεν καὶ ἀποστειλωμεν πέραν τῶν θαλασσῶν. Εἶναι προωρισμένοι προφανῶς νὰ μείνωσιν ὁ βαρύτερος σταυρός, τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ βασιτάσῃ ὁ ρωσικὸς λαός».

Θὰ ἦτο ἐν τούτοις σοβαρὸν σφάλμα νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο θρησκὸς μονάρχης, ἐνοῶν σοβαρῶς τὴν ἀποστολὴν του, ἦτο διὰ τοῦτο πουριτάνος τοῦ Γυμνοκοῦ ἑυχετικῶν τύπου. Πᾶσα θρησκεία περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἰσχυρὸν βοήθημα ἐθνικῶν ὡς καὶ ἀτομικῶν στοιχείων, καὶ ὁ ἀγιώτερος τῶν ρώσων ἀγίων ἀπέιχε τόσον ἀπὸ τῶν γησιῶν ἀγγλων πουριτάνων, ὅσον οὗτοι ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Ἡ ρωσικὴ ὀρθοδόξια, ὅταν ἀφῆθῃ εἰς ἑαυτὴν, εἶναι ἡ ἀνεκτικωτάτη τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅταν δὲ μεταχειρίζονται αὐτὴν ὡς πολιτικὸν μοχλόν, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμπερικλείῃ πολὺ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ στρατῷ.

Ὅσον ἐπιεικὴς ἢ χαλαρὸς καὶ ἂν ἦτο ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος εἰς ἄλλους, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, αὐτὸς διῆγε ζωὴν, ἧτις δύναται ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ ὀνομασθῇ παραδειγματικὴ ὑπὸ ρωσικὴν ἔποψιν. Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, ἡ τέρψις καὶ τὸ καθήκον συγχωνεύονται εἰς ἓν καὶ αἱ πηγαι τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς φιλοστοργίας, αἵτινες παγώνουσιν εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ αὐλικῆ καὶ τοῦ διπλωμάτου, ρέουσιν ἀφθονώτερον εἰς τοὺς κήπους τῆς Γατσίνας, εἰς τὰ δωμάτια τοῦ ἀνακτόρου Ἀντισκῶφ καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς θαλάμους τοῦ Φρέδεσβοργ, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν μετεμορφοῦτο εἰς «ἀγαπημένον πατεράκι» (Μεελάγια Παπότσα) καὶ εἰς «μάρτυρα Σάσαν».

Η ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΜΕΣΗ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

Σύντομος περιγραφή τῶν γερμανικῶν γυμνασίων.

Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 17 ἰουνίου 1884 ἡμέρᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν δημοσίων γενικῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐν Λαμία Γυμνασίου ὑπὸ Θεμιστ. Ι. Ὀλυμπίου, πρῶτον γυμνασιάρχου Λαμίας. Ἐν Πάτραις 1884. 80^α σελ. 154.*

Ὅτως ἐπιγράφεται ἡ πραγματεία τοῦ κ. Ὀλυμπίου, ἧτις ἀπηγγέλθη τῇ ἀνωτέρω δηλουμένη ἡμέρᾳ ὑπ' αὐτοῦ

*) Ὅτε τὸ ἔργον τοῦ κ. Ὀλυμπίου ἐξεδόθη πρὸ δεκαετίας, ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἧς καὶ τότε εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀποτελεσθῆν μέλος, ἀνέβηκεν ἡμῖν ὅπως ποιήσωμεν ἐνώπιον αὐτῆς ἀνάλυσιν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπράξαμεν ἐν συνεδρίῳ αὐτῆς διὰ τῆς δημοσιευμένης νῦν ἀναλύσεως. Τὴν δημοσιευσιν δὲ ἐκρίναμεν πρόσφορον ἕνεκα τῶν ὑφισταμένων νῦν συζητήσεων περὶ μέσης παιδείσεως. Ο. Α.

κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν δημοσίων ἐξετάσεων τοῦ ὑπ' αὐτὸν Γυμνασίου. Τὸν σκοπὸν τῆς συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως τῆς πραγματείας ταύτης: «ἵνα πληθυνθῇ ἡ γνώσις καὶ φωτισθῶσιν οἱ πολλοί», ὡς λέγει ὁ κ. Ὀλύμπιος προοιμιαζόμενος, πληρέστατα ἐπιδοκιμαζόμεν, διότι πράγματι ἀνάγκη μελέτης τῆς παιδείσεως ἐν τῇ πεφωτισμένῃ τῶν Γερμανῶν χώρα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ὅπως προσλαμβάνοντες ὅ,τι ἐν αὐτῇ σύμφωνον τῷ ἡμετέρῳ χαρακτῆρι, τῷ κλίματι καὶ τῇ φύσει καὶ ὅ,τι καλόν, ἐφαρμόσωμεν αὐτὸ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις. Τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ὀλυμπίου ἐκτιθέμενα εἰσὶν ἄλλα μὲν ἐκ πληροφοριῶν ἂς ἤρυσάτο κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ διατριβὴν αὐτοῦ, αὐτὸς ἐπισκεψάμενος τὰ Γυμνάσια τῶν ἐξῆς πόλεων Δρέσδης (τὰ Kreuzschule, Anuen. Realschule, neustädtisches gymnasium, Seminarium) Βιέννης, Βερολίνου, Ἰένης, Μονάχου, Αὐγούστης, Πράγας, Βάιμαρ (Schulpforta), Βάδεν-Βάδεν, Κόττας κτλ. καὶ σημειωσάμενος ἕκαστα-χρῶ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ, ἄλλα δὲ ἐκ διαφορῶν προγραμμάτων τῶν δε:

Programm des Gymnasiums zum heiligen Kreuz in Dresden—1869.

Programm des Gymnasiums zum heiligen Kreuz in Dresden 1872.

Programm der Thomaschule in Leipzig für die Schuljahre Ostern 1873—1875, Leipzig.

Jahresbericht über das Karlfriedrichs Gymnasium zu Eisenach von Ostern 1866 bis Ostern 1867 in Eisenach.

Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ὀλυμπίου σπουδαιότατον καὶ τὰ μάλιστα ὠφέλιμον τυγχάνει ὄν. Εἰ δὲ που μικρὸν τῆς ἀκριβείας ἀφίσταται, ὡς ἐστὶν ἡμῖν εἰκάσαι, τοῦτο ἀποδοτέον τῇ σπουδῇ μεθ' ἧς ἡ δημοσιεύσις ἴσως ἐγένετο. Τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Ὀλυμπίου εὐχῆς ἔργον ὅπως καὶ ἕτεροι τῶν παρ' ἡμῖν λογίων, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Γερμανίᾳ τὰς σπουδὰς αὐτῶν ποιησάμενοι, μιμηθῶσι. Σὺν τῇ εὐχῇ δὲ ταύτῃ καταρχόμεθα τῆς ἀναλύσεως.

Ἡ ὅλη πραγματεία, ἐκτὸς τῶν ἀφορώντων τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν Λαμία γυμνασίου, ἀπερ' ἐν τῷ τέλει ἐπισυνάπτονται, διαιρεῖται εἰς ἑννέα κεφάλαια. Ἀρχεται δὲ διὰ τῶν ἐξῆς προεισαγωγικῶς, ἃ παρατιθέμεθα ὡς ἔχουσι, διότι μικρὰς τινὰς παρατηρήσεις ἔχομεν ἐπ' αὐτῶν, ἃς καὶ ἀμέσως ποιούμεθα μὴ ἀναμένοντες, ὡς διὰ τὰς ἄλλας, τὸ τέλος τῆς ὅλης ἀναλύσεως.

Ὁ κ. Ὀλύμπιος λέγει:

«Τὸ γυμνάσιον ἐν Γερμανίᾳ διπλοῦν ἐστίν.

«α') Φιλολογικὸν ἁπλῶς Γυμνάσιον καλούμενον (Gymnasium) πρὸς τὰς διαφορὰς ἐπιστήμας τὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίσι διδασκόμενας τοὺς νέους ὡς ἀληθέστατα παρασκευάζον· καὶ β') τεχνικὸν καλούμενον Realschule, ἧτοι σχολεῖον παρασκευάζον τοὺς νέους πρὸς τὰς πρακτικὰς τέχνας καὶ μαθηματικὰς καὶ τὸ πολυτεχνεῖον (Polytechnicum) χρησιμεύον, ὅ,τι τὸ Γυμνάσιον πρὸς τὸ πανεπιστήμιον. Εἰς μὲν τὸ φιλολογικὸν λοιπὸν φοιτῶσι πάντες ὅσοι τὸν νομικὸν, τὸν θεολόγον, ἰατρὸν, φιλολόγον, διδάσκαλον, πολιτικόν, οικονομικὸν μέλλουσι νὰ μετέλθωσιν, εἰς δὲ τὸ τεχνικὸν οἱ